

POSTANOWIENIE

17 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Pawłyszcz

na posiedzeniu niejawnym 17 maja 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa K. K.
przeciwko Syndykowi masy upadłości Bank S.A. w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej K. K.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 11 maja 2022 r., VI ACa 560/21,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od K. K. na rzecz syndyka masy upadłości Bank S.A. w W. 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 18 maja 2021 r., XXV C 945/18, Sąd Okręgowy w Warszawie ustalił, że umowa kredytu hipotecznego zawarta 5 czerwca 2008 r. pomiędzy pozwanym bankiem a powodowym kredytobiorcą jest nieważna, zasądził od banku na rzecz kredytobiorcy 275 245,99 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 13 czerwca 2018 r. i oddalił powództwo w pozostałym zakresie.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd drugiej instancji na skutek apelacji pozwanego banku zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że oddalił powództwo co do żądania zapłaty 275 245,99 zł z odsetkami i w pozostałym zakresie oddalił apelację.

Sąd odwoławczy ocenił, że wyrok Sądu Okręgowego podlegał zmianie tylko z uwagi na skutecznie zgłoszony przez bank w postępowaniu apelacyjnym zarzut potrącenia wierzytelności pozwanego banku o zwrot nienależnego, z uwagi na nieważność umowy kredytu, świadczenia banku w postaci wypłaconego kredytu. Sąd Apelacyjny nadmienił też, że wprowadzie zarzut ten nie został zgłoszony przy wdaniu się w spór co do istoty sprawy, jednak zachowany bank zachował termin dwóch tygodni od dnia, gdy wierzytelność stała się wymagalna. Wierzytelność banku o zwrot nienależnego świadczenia ma charakter bezterminowy (podobnie jak wierzytelność kredytobiorcy z tego samego tytułu), o terminie spełnienia świadczenia oraz o jego wymagalności decyduje więc wezwanie dłużnika przez wierzyciela do spełnienia świadczenia (art. 455 k.c.). Zdaniem Sądu Apelacyjnego przedstawiona do potrącenia wierzytelność została przez bank należycie sprecyzowana, a jej istnienie zostało wykazane. Istnienie tej wierzytelności i jej wysokość wynikają zarówno z treści ustaleń faktycznych poczynionych w niniejszej sprawie, jak też ze stanowiska powodowego kredytobiorcy. Pozwany bank przedstawił do potrącenia własną wierzytelność, która w chwili złożenia oświadczenia o potrąceniu była już wymagalna; Sąd Apelacyjny przedstawił również w tej mierze uzasadniające jego ocenę zestawienie zdarzeń (zob. s. 38 i 39 uzasadnienia zaskarżonego wyroku) rzutujące ostatecznie na prawidłowość złożenia zarzutu potrącenia.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powódka powołała się na istotne zagadnienie prawne, które ujęła w pytaniu: „Czy w świetle art. 176 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 78 Konstytucji RP zgłoszenie zarzutu potrącenia dopiero na etapie postępowania przed Sądem II instancji nie stanowi obejścia zasady dwuinstancyjności, i nie pozbawia strony prawa do rozpatrzenia omawianego zarzutu przez sądy dwóch instancji?”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zagadnieniem prawnym uzasadniającym przyjęcie skargi kasacyjnej jest pytanie, na które – ze względu na niejasność prawa lub sytuację nieprzewidzianą w przepisach – możliwe są różne odpowiedzi (podobnie postanowienie SN z 16

lipca 2021 r., IV CSK 143/21) i jedna z nich prowadziła do uwzględnienia skargi kasacyjnej.

Skuteczność materialnoprawną oświadczeń o potrąceniu reguluje art. 498, 499 oraz 501-505 k.c. Natomiast możliwość powołania się na oświadczenie o potrąceniu w postępowaniu cywilnym ogranicza art. 203¹ k.p.c., a w postępowaniu apelacyjnym także art. 368 § 1² k.p.c. Powyższe przepisy K.p.c. ograniczają zasadę orzekania na podstawie stanu faktycznego i prawnego z chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 k.p.c.). Konstytucyjna dopuszczalność ograniczeń w powoływaniu się na potrącenie nie budzi wątpliwości, gdyż ograniczenia te nie pozbawiają pozwanego prawa do dochodzenia wierzytelności objętej oświadczeniem o potrąceniu. Pozwany może w odrębnym procesie pozwać powoda o zapłatę nieuwzględnionej wierzytelności lub w oparciu o zarzut potrącenia o pozbawienie wykonalności wyroku zasądzającego wierzytelność powoda (art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.).

Natomiast uwzględnienie zarzutu potrącenia, jak każdego innego zarzutu skutkującego wygaśnięciem lub przedawnieniem wierzytelności, definitywnie pozbawia powoda możliwości uzyskania tytułu egzekucyjnego. Dlatego powódka podnosi, że sąd drugiej instancji nie może rozstrzygać o skuteczności potrącenia, jeżeli nie rozstrzygał o tym sąd pierwszej instancji, gdyż naruszałoby to konstytucyjną zasadę dwuinstancyjności.

Do skuteczności potrącenia konieczne jest istnienie i wymagalność potrącanych wierzytelności (art. 498 § 1 k.p.c.) oraz nieprzedawnienie żadnej z nich w chwili, gdy potrącenie stało się możliwe (art. 502 k.c.). Istnienie wierzytelności banku o zwrot kredytu wypłaconego w wykonaniu nieważnej umowy jest niesporne. Zarzuty kasacyjne powiązane z przedstawionym zagadnieniem prawnym zmierzają do tezy, iż roszczenie to było przedawnione w chwili złożenia oświadczenia o potrąceniu, połączonym z podniesieniem tego zarzutu w apelacji. Wymóg dwuinstancyjności postępowania może dotyczyć tylko sporu o istnienie podstawy faktycznej potrącanej wierzytelności (sporu wymagającego postępowania dowodowego). Ugruntowana jest teza o dopuszczalności podniesienia zarzutu przedawnienia dopiero w postępowaniu apelacyjnym (wyroki SN z 3 lutego 2006 r.,

I CK 361/05, OSNC 11/2006, poz. 189, z 6 lipca 2007 r., III CSK 22/07, z 20 czerwca 2008 r., IV CSK 49/08, postanowienie SN z 9 sierpnia 2016 r., II CZ 83/16, wyrok SN z 9 sierpnia 2019 r., II CSK 551/18, zob. także wcześniejsze orzeczenie SN z 13 marca 1948 r., C.III. 116/48, LEX nr 3174463). Skoro sąd odwoławczy może orzekać o skuteczności zarzutu przedawnienia nierozpoznawanego przez sąd pierwszej instancji, to może także orzekać o skuteczności potrącenia, jeżeli ustalenie istnienia wierzytelności przedstawionej do potrącenia nie wymaga postępowania dowodowego. Zarzut sprzeczności z Konstytucją RP dopuszczalności oceny prawnej skuteczności potrącenia dopiero w postępowaniu apelacyjnym jest oczywiście nieuzasadniony.

Ponadto oczywiście niezasadne jest założenie skargi kasacyjnej, że przedawnienie wierzytelności przedstawionej do potrącenia należy oceniać na chwilę złożenia oświadczenia o potrąceniu. Na podstawie art. 502 k.c. przedawnienie należy oceniać na chwilę, w której złożenie oświadczenia o potrąceniu stało się możliwe. Wiążąca Sąd Najwyższy we wszystkich sprawach uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w pkt 4 wyjaśniła, że bieg przedawnienia roszczenia banku o zwrot kwot wypłaconych z tytułu nieważnego kredytu rozpoczyna zakwestionowanie przez kredytobiorcę związania postanowieniami umowy. W tym samym dniu staje się możliwe złożenie przez którąkolwiek ze stron stosunku prawnego oświadczenia o potrąceniu. Zatem na podstawie art. 502 k.c. nigdy nie dojdzie do niemożności potrącenia roszczenia banku o zwrot wypłaconego kredytu z nieprzedawnioną wierzytelnością kredytobiorcy o zwrot zapłaconych rat.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ k.p.c. oddalił wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Na podstawie art. 98 k.p.c. pozwanemu przysługuje od skarżącej zwrot kosztów sporządzenia odpowiedzi na skargę kasacyjną w wysokości stawki minimalnej określonej w stosowanym odpowiednio § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Min. Sprawiedl. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

[SOP]

[ał]

